

## עברית: הבנה, הבעה ולשון

### הוראות לנבחן

- שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות. יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.
- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.
- חלק ראשון — הבנה והבעה — 50 נקודות
- חלק שני — לשון — 50 נקודות
- פרק א: שם המספר, אותיות השימוש ומילות היחס
- פרק ב: תחביר / פרק ג: מערכת הצורות — יש לבחור באחד הפרקים
- סך הכול — 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: דף עזר לנבחן (נספח 2).
- ד. הוראה מיוחדת: יש לענות על השאלות בגוף שאלון זה לפי ההוראות.
- שים לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה לשימושך. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.
- ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.
- נספחים: נספח 1 — מאמרים; נספח 2 — דף עזר לנבחן.
- הנחיות מיוחדות למועד זה: בפרק ב (תחביר) ובפרק ג (מערכת הצורות) חמש שאלות בכל פרק, לכל שאלה — 12 נקודות. "שים לב: תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות בפרק זה, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור בפרק לא יעלה על 40 נקודות."

**בהצלחה!**

## תשובות סופיות

---

### חלק ראשון — הבנה והבעה

---

#### שאלה 1

(2) ההבחנה המגדרית בשפה העברית

#### שאלה 2

א. (3) כדי לפסול אותן ולחזק את עמדתן.

ב. בהצעות של משרד החינוך משתמשים בצורות שכבר קיימות בעברית (לשון רבים, פעלים השווים לשני המינים, זכר ונקבה יחד), ואילו בשוודיה ובמדינות דוברות ספרדית הכניסו לשפה צורות חדשות ניטרליות – כינוי גוף ניטרלי וסיומת ניטרלית.  
(או: משרד החינוך מציע לפנות לשני המינים – בזכר ובנקבה גם יחד או בצורות המשותפות להם, ואילו בשוודיה ובספרד משתמשים בצורה ניטרלית שאינה זכר ואינה נקבה.)

#### שאלה 3

א. מאמר 1: התנועה הפמיניסטית / משרד החינוך.

מאמר 2: האקדמיה ללשון העברית.

ב. לטענת התנועה הפמיניסטית (ומשרד החינוך), אי אפשר להשתמש בלשון זכר כלשון פנייה לכול, משום שהשימוש בלשון זכר אינו שוויוני והוא מפלה נשים; הפנייה לתלמידים צריכה להיות פנייה מכלילה, המכוונת לזכר ולנקבה גם יחד.

#### שאלה 4

הקביעה: רונית גדיש הייתה תומכת בנאמר במשפט זה.

ההסבר: לדבריה, השימוש בצורות הרבים לשני המינים הוא הכיוון האפשרי לפתרון: לצורות אלה יש אחיזה במקורות (בלשון חז"ל נשארו רק הצורות "יכתבו", "תכתבו", "כתבו"), והן צורות תקניות שמתאימות גם לזכרים וגם לנקבות. לכן היא ודאי תסכים שלשון רבים עדיפה על לשון יחיד בצורת זכר.  
הוכחה: "אם יש כיוון של פתרון, הרי הוא שימוש בצורת הרבים לשני המינים" (פסקה ה).

#### שאלה 5

דפנה איזנרייך הייתה תומכת בכוונתו של משרד החינוך למצוא חלופה ללשון זכר יחיד בבחינות הבגרות. במאמרה היא מוחה על האי־שוויון בפנייה לנשים: לדבריה, הזכר ה"סתמי" גורם להדרתן של נשים מן השפה ומן החברה ופוגע בסיכוייהן להצליח. כדי לחזק את דבריה היא מביאה מחקר שנערך בישראל, שמצא שהישגי הנשים במבחנים שנוסחו בלשון נקבה היו גבוהים יותר מהישגיהן במבחנים שנוסחו בלשון זכר (פסקה ו). מכאן שנוסח הפנייה בבחינות משפיע על ההישגים, ולכן היוזמה לשנות את נוסח הפנייה בבחינות הבגרות עולה בקנה אחד עם עמדתה.

## שאלה 6 – סקירה לדוגמה

### השפה העברית והשוויון המגדרי – עמדות ונימוקים

בעברית יש מין דקדוקי לשמות, לפעלים ולכינויי הגוף, וצורת הזכר משמשת גם בפנייה לקהל מעורב. בשנים האחרונות נשמעת דרישה לשנות את השפה באופן מכוון כדי שתהיה שוויונית יותר, ובשאלה זו הדעות חלוקות. איזנרייך (2020) תומכת בשינוי. לדבריה, "זכר סתמי" אינו ניטרלי באמת: הוא מדיר נשים מן השפה, ובכך גם מן החברה. היא מסתמכת על מחקרים שלפיהם אופן הפנייה משפיע על ההתנהגות, על התפיסה העצמית ואף על ההישגים – נשים הצליחו יותר במבחנים שנוסחו בלשון נקבה. משום כך, לדעתה, כל האמצעים הלשוניים כשרים לקידום השוויון, גם אם הם חורגים מ"דרכה של העברית".

לעומתה, גדיש (2017) מסתייגת מן הדרישה. לטענתה, ההנחה ששוויון בשפה יביא לשוויון בחברה לא הוכחה. העברית מתפתחת לפי חוקיות פנימית, ולשון הזכר משמשת בה כלשון סתמית מימי המקרא. פתרונות כמו הכפלת הצורות מעייפים את הדוברים ואינם מחזיקים מעמד, והדגשת צורות הנקבה אף מגבירה את ההדרה. לדבריה, שינוי – אם יבוא – יצמח מן הדוברים ולא מהחלטה ממסדית, ולכל היותר אפשר להיעזר בצורות הרבים. נמצא כי המחלוקת נוגעת לא רק לדקדוק, אלא גם לשאלה עד כמה השפה מעצבת את החברה.

### ביבליוגרפיה

איזנרייך, ד' (מאי 2020). לכתוב לכולם – המדריך לכתובה שוויונית וניטרלית-מגדרית. דברו אלינו. אוחר מ־ [dabruelenu.org](http://dabruelenu.org).

גדיש, ר' (אוקטובר 2017). השוויון המגדרי, הלשון העברית והאקדמיה. האקדמיה ללשון העברית. אוחר מ־ [hebrew-academy.org.il](http://hebrew-academy.org.il).

---

## חלק שני – לשון

---

### שאלה 7

- בשנת אלפיים וּשְׁתַּיִם עָשָׂרָה (האפשרות השנייה); יום הולדתו ה־מאה שִׁישִׁים וְשְׁלוֹשָׁה; בִּחְמִישָׁה בִּינוֹאֵר
- אֶחָד המפעלים; את שבעת הכרכים
- פִּי שְׁלוֹשָׁה
- ארבעים וחמִישָׁה אֶלֶף מִלִּים
- בגיליון מספר שִׁישִׁים וְשָׁשׁ
- לְאַרְבַּע המִלִּים
- שְׁמוֹנָה אַחוּזִים

## שאלה 8

- א. (1) משפט מורכב.  
(2) הדרישה [שהאקדמיה ללשון העברית תפעל לשוויון מגדרי של העברית] פסוקית לוואי נובעת מן ההנחה [ש]כאשר יתקיים בשפה שוויון מגדרי[פסוקית זמן, תחול התקדמות במקומן של הנשים בחברה] פסוקית לוואי.
- ב. מפאת הסתמיות – תיאור (סיבה); של לשון – לוואי (של "הסתמיות"); הזכר – לוואי (של "לשון")  
כל – לוואי; מצוות – נושא; התנ"ך – לוואי (של "מצוות")  
מנוסחות – נושא  
בלשון – תיאור; זו – לוואי (של "לשון")

## שאלה 9

- א. (1) I. הדוברים II. הרגשת (הסתמיות) III. (אחת) הדרכים – גרעין הנושא: אחת  
III (2)  
(3) נושא שמני
- ב. I. צורת, מקוממת ומעוררת – נושא (כולל); של זלזול ושל הדרה – לוואי (כולל)  
II. במסר ובחוויה (הרגשית) – מושא (כולל)
- ג. (1) כמובן (משפט I).  
(2) ההסגר מבטא את עמדתו האישית של הכותב כלפי תוכן המשפט – הוא מציג את הנאמר כוודאי ומובן מאליו, ובכך נותן לו תוקף ומבטא החלטיות.

## שאלה 10

- א. II (1)  
(2) פסוקית מושא
- ב. אילו השתמשנו בצורות נקבה גם בפנייה לגברים, היינו מדגישים את ההדרה.  
(אפשר גם: "אילו היינו משתמשים בצורות נקבה גם בפנייה לגברים, היינו מדגישים את ההדרה.")
- ג. (1) הפנייה בגוף שני רבים פונה לגברים ולנשים יחד.  
(2) הפנייה בגוף שני רבים אינה אישית מספיק (לדעת המתנגדים).  
(3) הפנייה בגוף שני רבים עדיפה (בעיני רבים) על פני הפנייה בגוף שני יחיד.

## שאלה 11

- א. I. המוסד העליון למדע הלשון העברית  
 II. האו"ם והפרלמנט האירופי  
 III. בזכר ובנקבה גם יחד  
 IV. בייחוד האפליה המגדרית בתחום התעסוקה

ב.

| המשפט    | המילה/המילים שהתמורה ממירה | התפקיד התחבירי |
|----------|----------------------------|----------------|
| משפט I   | לפי האקדמיה ללשון העברית   | הסגר           |
| משפט II  | הארגונים הבין-לאומיים      | נושא           |
| משפט III | בשתי דרכי הפנייה           | לוואי          |
| משפט IV  | האפליה המגדרית             | נשוא           |

- ג. במשפט IV. התמורה מצמצמת משום שהיא פותחת במילה "בייחוד" – מילת הדגשה המייחדת ומצמצמת את הביטוי שלפניה: "האפליה המגדרית" היא כללית, ואילו "האפליה המגדרית בתחום התעסוקה" מצומצמת וספציפית יותר – רק חלק ממנה.
- ד. האקדמיה ללשון העברית היא המוסד העליון למדע הלשון העברית.  
 (או: המוסד העליון למדע הלשון העברית הוא האקדמיה ללשון העברית.)

## שאלה 12

א.

| המילה           | חלק הדיבור | התפקיד התחבירי |
|-----------------|------------|----------------|
| חולים           | שם עצם     | נושא           |
| מאושפזים        | פועל       | נשוא           |
| מעורפלת ומבלבלת | שם תואר    | לוואי          |

- ב. (1) I – משפט איחוי (מאוחד). II – משפט מורכב.  
 (2) משפט I – הקשר הלוגי: סיבה ותוצאה; מילת הקישור: (ו)לכן.  
 משפט II – הקשר הלוגי: ויתור; מילות הקישור: גם אם.
- ג. אף על פי שהתמרורים מנוסחים בלשון זכר, הם פונים גם לנשים.  
 (אפשר גם: "אף שהתמרורים מנוסחים בלשון זכר, הם פונים גם לנשים"; "התמרורים פונים גם לנשים, אף על פי שהם מנוסחים בלשון זכר.")

## שאלה 13

| המילה           | השורש   | הבניין   |
|-----------------|---------|----------|
| מְהִינָה        | ה-ו-י/ה | פיעל     |
| לְהַשְׁתַּנּוֹת | ש-נ-י/ה | התפעל    |
| רוֹצוֹת         | ר-צ-י/ה | קל (פעל) |
| מְכִילָה        | כ-ו-ל   | הפעיל    |
| כְּתוּבָה       | כ-ת-ב   | קל (פעל) |

ב. (1) מְכִינָה (או: מְכִינָה / מכווינה)

(2) קְמָה

(3) מְעַוֵּרָה

ג. (1) נ-ד-ר

(2) הִקְטִילָה

(3) הִתְמַדָּה

## שאלה 14

א. (1) נִכְחָתִי

(2) נ-כ-ח

(3) י/ו-כ-ח

(4) נִכְחָתִי – קל (פעל); נִכְחָתִי – נפעל; לְהוֹכִיחַ – הפעיל

| המילה                                    | חלק הדיבור | השורש | המשקל / הבניין |
|------------------------------------------|------------|-------|----------------|
| התנהגותו של אדם מְעִידָה על אופיו.       | פועל       | ע-ו-ד | הפעיל          |
| אפילו מְעִידָה קלה עלולה להיות מסוכנת... | שם (עצם)   | מ-ע-ד | קְטִילָה (קל)  |

ג. (1) נָשִׁיב – השורש: ש-ו-ב; הגוף: מדברים (גוף ראשון רבים).

בָּאִים – השורש: ב-ו-א; הגוף: נסתרים (גוף שלישי רבים).

(2) פָּעַל (פועל)

(3) אָמַנַע

## שאלה 15

|    |                 |                     |
|----|-----------------|---------------------|
| א. | גזרת נחי ל"א    | גזרת נחי ל"י/ה      |
|    | תוֹצִיא (י-צ-א) | כְּנוֹי (כ-נ-י/ה)   |
|    | מְצוֹי (מ-צ-א)  | מְצוֹת (צ-ו-י/ה)    |
|    |                 | פְּנִיָּה (פ-נ-י/ה) |
|    |                 | אֶפְלָיָה (פ-ל-י/ה) |

ב. (1) ע"ו/י

(2) מְדִינָה

(3) תְּפֹסֶסָה

ג. (1) כְּנוֹי – פִּיעֵל; פְּנִיָּה – קֵל (פִּעֵל).

(2) פִּיעֵל, קֵל.

(3) הִגֵּר – הִגְרָה; כָּבֵשׁ – כְּבוּשׁ

## שאלה 16

א. (1) רִכְזָת – קִטָּל (רִכְז); מְדַרְיָה – מְקַטִּיל (מְדַרֵּךְ); אֶלּוּפָה – קִטּוּל (אֶלּוּף); סְפָרִית – קִטָּל (סִפֵּר); שְׁדָרְנִית –

קִטָּלָן (שְׁדָרָן); עוֹרְכָת – קוֹטֵל (עוֹרֵךְ).

(2) תָּת, תָּה, תִּת

(3) מְדַרְיָה, עוֹרְכָת

(4) דרך התצורה של "פסנתרן" היא בסיס וצורן סופי (תצורה/גזירה קווית): פְּסִנְתָּר + ךָּ. ואילו צורות הזכר

של המילים ברשימה נוצרו בדרך של שורש ומשקל (תצורה/גזירה מסורגת).

ב. (1) נו"ן שורשית (שורש נ-ט-ר-ל, בניין פיעל).

(2) הנו"ן היא מוספית של הבניין – הנו"ן של נפעל (שורש ט-ר-ק).

ג. (1) נִרְאָה

(2) מְחֹו

## שאלה 17

- א. (1) שתיים מאלה: מ(ת)כְּנָנִים, מו(ת)אֲרִים, מְתַפְּחַת(ת) – (ת) מסמנת את התי"ו השורשית; ב"מתפתחת" – התי"ו השנייה.  
 (2) תופעה  
 (3) עברית (או: חקיות)

| הפעלים   | השורש   | הבניין   | שם הפועל          | שם הפעולה  |
|----------|---------|----------|-------------------|------------|
| יָרָשׁוּ | י/ו-ר-ש | קל (פעל) | לְרָשׁוּת / לירוש | —          |
| יָרָשׁוּ | ר-ש-י/ה | הפעיל    | לְהָרָשׁוּת       | הִרְשָׁאָה |

ב.

- ג. (1) כְּפִיָּה  
 (2) שוויון

- ד. המילה לְשׁוֹנִי במשפט השני ("דיון לשוני").  
 הנימוק: שם התואר "לשוני" נוצר בדרך של הוספת צורן הגזירה יָ, שמשמעותו שם תואר (שייכות, יחס), למילה "לשון" – נוצרה מילה חדשה, ערך מילוני בפני עצמו.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: [www.guyai.co.il/bagrut/lashon](http://www.guyai.co.il/bagrut/lashon)